

PETŐFI SÁNDOR

Nógrádi Gergely / Bodonyi Panni

JÁNOS VITÉZ

1–3. ének

egyszerűen érthetően / könnyen érthetően

Horváth Péter László
Czékmány Anna
Nemes-Jakab Éva

ELŐSZÓ

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény jogot biztosít a tanulásban akadályozott és az értelmileg akadályozott embereknek arra, hogy általában az információkhoz, azon belül például a kultúrához, az irodalomhoz az általuk érthető különböző nyelvi szinteken, azaz egyszerűen érthetően és könnyen érthetően juthassanak hozzá.

A tanulásban akadályozott tanulókra érvényes magyar nyelv és irodalom kerettantervben az 5-6. évfolyamon, az „5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése” témakörön belül szerepel tananyagként Petőfi Sándor *János vitéz* című elbeszélő költeménye.

Petőfi Sándor 1823. január 1-jén született. Így a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) nagyszabású rendezvénysorozattal ünnepli a költő születésének 200. évfordulóját.

Felmerült hát a kérdés: vajon hozzáférhető-e a tanulásban / értelmileg akadályozott tanulók számára Petőfi Sándor *János vitéz*ének nyelve és maga az irodalmi élmény? Hogyan lehet és hogyan kell ebben a konkrét esetben értelmezni az ENSZ-egyezményben meghatározott egyenlő esélyű hozzáférés fogalmát?

Az ENSZ-egyezményben biztosított jog érvényesíthetősége érdekében a PIM Múzeumpedagógiai Főosztálya közel kétéves kutatásba és fejlesztésbe kezdett. Feltártuk az egyszerűen érthető és a könnyen érthető szép-irodalmi művek készítésének elméletét, és elsősorban a svéd-, a finn-, a német és az olaszországi gyakorlatot. 11 fókuszcsoportban 33 olyan hazai szakembert kérdeztünk meg, akik a munkájuk során a mi munkánkkal analógnak tekinthető tevékenységet végeznek. Így pl. meghallgattunk műfordítókat, bábszínházi rendezőket és színészeket, gyermek- és ifjúsági könyvek kiadóit, irodalmárokat, illetve olyan gyógypedagógusokat, akik egyidejűleg magyar nyelv és irodalom szakos tanárok is.

A feltáró kutatás eredményeként két fontos megállapítást tettünk:

1. Az irodalmi művek egyszerűen érthető és könnyen érthető újrameseléséhez nem használhatók a magyar nyelven jelenleg rendelkezésre álló, az egyszerűen és könnyen érthető nyelvi információk készítésének módszertanát leíró szabályrendszerek. Ezekből a szabályrendszerekből hiányzik az irodalomesztétikai szempont, illetve nem kapunk elég támpontot a magyarázó erejű illusztráció készítéséhez. Ezért – szigorúan kísérleti jelleggel – előkészítettünk egy új szabályrendszert, amiben a célunknak megfelelően egyenlő hangsúllyal jelennek meg a nyelvi érthetőséget és az irodalmi–esztétikai élményt biztosító szabályok, valamint javaslatokat fogalmaztunk meg arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet olyan illusztrációt készíteni, ami önmagában – csak a képeket olvasva – is értelmezhető, jól magyarázza a szöveget, ugyanakkor utat nyit és teret hagy az egyéni fantázia működésének. Rájöttünk arra, hogy egy egyszerűen vagy könnyen érthető irodalmi művet tartalmazó kiadványnak éppen úgy kell különböznie az egyszerűen vagy könnyen érthető információközlő, tudáskinálkozó kiadványoktól, ahogyan egy szép-

irodalmi szöveg is különbözik a többi kommunikációs szintér (mindennapi élet, intézmények, egyház, média, tudomány) szövegtípusaitól.

2. Az irodalmi szövegek egyszerűen érthető és könnyen érthető változatának elkészítésekor valójában a szöveghű fordítás (tükörfordítás) és a teljesen szabad újramesélés (újraértelmezés) között mozgunk. Az általános tartalmú szövegek szöveghű fordítását általában a könnyen érthető nyelvhez értő, elsősorban gyógypedagógusi vagy szociális végzettséggel rendelkező személyek végzik. A klasszikus irodalmi szövegeket azonban kortárs írók és költők, műfordítók „mesélik újra”. Így rájöttünk arra, hogy a *János vitéz* „átírását” csapatban kell végezni, és ebben a csapatban minden tagnak egyformán hangsúlyos a szerepe. A csapat tagjai: kortárs író, illusztrátor, a könnyen érthető nyelvhez értő szakember, a szöveg és az illusztráció érthetőségét ellenőrző tanulásban / értelmileg akadályozott személyek, a gyakorlatban dolgozó olyan szakemberek, akik egyidejűleg magyar nyelv és irodalom szakos tanárok és gyógypedagógusok, és tanítják a *János vitézt*.

A jelen kiadványban olvasható szövegváltozatokat Nógrádi Gergely kortárs író készítette. Gergely végtelen empátiával érzékelte a nyelvi szintek közötti különbséget, türelemmel és mély odafigyeléssel hallgatta a szavak és a nyelvtani szerkezetek érthetőségével kapcsolatos visszajelzéseket. Az író az eredeti művet lírai formában meséli újra, miközben a párbeszédnek verses formában jelennek meg.

Az illusztráció Bodonyi Panni munkája. Panni is vállalta az újfajta kihívást, és miközben megőrizte az illusztrátori kreativitását, nyitottan, együttműködően és értő módon vette figyelembe a magyarázó erejű képekkel kapcsolatos javaslatokat. A munkát mindvégig a tudatosság jellemezte. Így fontos szempont volt, hogy az illusztrációk egyszerre támogassák a megértést, ugyanakkor a tanulók belső képalkotásának is szabad teret hagyjanak, és így lehetővé tegyék, hogy mindenki kialakíthassa a saját kapcsolatát a művel. Ezért az egyszerűen érthető szövegváltozatnál az illusztráció alapvetően a fekete és a fehér színárnyalatait használja (akár színezőként is használható), az ezt kiegészítő néhány színnel pedig az adott szövegrész fontos motívumai kerülnek fókuszba és teremtődik kapcsolat köztük. Ugyanezt a célt szolgálja a szöveget szinte mondatról mondatra követő, képregényszerű ábrázolás, ami lehetővé teszi, hogy a tanuló összefüggő történetet tudjon mesélni, miközben aktivizálja passzív szókincsét. Ezt követően az újramesélt szövegváltozat mellett elhelyeztük Petőfi Sándor eredeti szövegét is. Így mintha egy hídon mennének át a tanulók, ahol a híd egyik oldalát az illusztráció, a hidat az egyszerűen érthető szöveg jelenti. A tanulás harmadik lépéseként eljuthatnak a híd másik oldalára, a *János vitézhez*.

A második szövegváltozat nagyon rövid mondatokat tartalmaz. Ugyanakkor az illusztráció színes, teljes oldalnyi és a kép jól „olvasható”, azaz értelmezhető. Így azok a tanulók is támogatást kapnak a kiadványban, akik betűt nem, de képet tudnak olvasni; akiknek a fantázia mozgósításához

támogatásra van szükségük. A szövegváltozat érthetőségét szeretnénk támogatni azzal, hogy először képekkel mutatjuk be a szereplőket, a történések időbeli sorrendjét és a helyszíneket.

Az egyszerűen érthető és könnyen érthető nyelvi fordítás és vizuális ábrázolás során alapvető szabály, hogy a szöveg és a képek érthetőségét olyan embereknek kell ellenőrizniük, akiknek a szöveget szántuk. Ebben Cziráki Zsolt és Sallai Ilona volt a segítségünkre. Köszönet érte. Tőlük, illetve a miskolci Szimbiózis Alapítvány egyik lakóotthonának három lakójától és az Értelmi Fogyatékosok Csongrád Megyei Érdekvédelmi Szervezete Közhasznú Egyesület nyolc önérvényesítőjétől nagyon sok támogatást kaptunk. Hálásak vagyunk azért, hogy az ő felhasználói észrevételeiket Nógrádi Gergely és Bodonyi Panni egyaránt nyitottan fogadta.

A munka közben kikértük Seres Edit és Köböl Erika véleményét is, akik a gyakorlatban dolgozó magyar nyelv és irodalom szakos tanárok és gyógypedagógusok is. Köszönjük a szakértői tanácsaikat.

Külön hálával tartozunk Szmolka Zoltánnak, aki végső formába öntötte a kiadványt. Zoltán ugyancsak nyitottan kezelte a könnyű olvashatóságot biztosító tipográfiai követelményeket. Köszönjük.

Bízunk abban, hogy a tanulásban / értelmileg akadályozott tanulók általános iskoláiban, illetve az integráló általános iskolákban jó szívvel fogadják a tankönyvet kiegészítő kiadványunkat. Elsősorban őket tekintjük célcsoportnak. Ugyanakkor reméljük, hogy minden ember megtalálja benne a saját nyelvi szintjéhez legközelebb álló változatot, és így minden emberhez el tudjuk juttatni az irodalmi–esztétikai élményt, a magyar kultúra egyik kincsét, Petőfi Sándor *János vitézének* első három énekét.

Bízunk abban, hogy ezzel a kiadvánnyal hozzájárulhatunk a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményben biztosított jog érvényesüléséhez.

Nyitottak vagyunk minden felhasználói visszajelzésre, építő jellegű véleményre. A tapasztalatok megbeszélésére – kb. egy évvel a megjelenést követően – szeretnénk országos konferenciát szervezni. Örülnénk, ha a munka folytatódna, és egyre több irodalmi mű válhatna elérhetővé azok számára is, akiknek az eredeti mű értelmezése komoly kihívás.

Legyen a kultúra, az irodalom valóban mindenkié!

Budapest, 2022. november 18.

A magyar nyelv és irodalom egy nagyon kétarcú tantárgy a gyógypedagógiában (is). Tanítása roppant könnyűnek tűnik, majd a tartalmi szabályozókat megvizsgálva kiderül, hogy jó eséllyel törököt fogott a lelkes gyógypedagógus, amikor magyartanításra adta a fejét. A hétköznapi életben megszokott, biztonságot nyújtó konkrétumok szintjéről az elvont költői képek, szimbólumok, vagy éppen többszörös absztrahálást kívánó nyelvtani szabályok megértése cseppet sem könnyű feladat. Két dolog viszont egészen bizonyos.

Az egyik ilyen bizonyosság, hogy gyermekeink ugyan (természetesen egyéneként változó mértékben) jelentős hátránnyal indulnak a tanulási képességek terén, mégis, mindezt nagymértékben kompenzálják érzelmi intelligenciájuk fejlettségével. A másik bizonyosság, hogy az esztétikumra, a szépségre való igény univerzális az emberi fajnál – tehát a mi gyermekeinknek éppolyan szükségük van a lelki táplálékot jelentő „szép”-re az életükben, mint mindannyiunknak.

Így érkezünk el a magyartanításhoz, ahol természetesen nagyon fontos a megfelelő szövegértési és szövegalkotási kompetencia elsajátítása, a nyelvhelyességi és helyesírási szabályok ismerete, de emellett nem sikkadhat el az irodalom művészet jellege sem. Márpedig gyakorta elsikkad, mert a gyermekek elvesznek a számukra értelmezhetetlen (nek tűnő) archaikus nyelvezetben, a nyelvből rég kikopott, ezért idegennek tűnő szavak között, vagy az irodalmi nyelv szimbólumrendszerében, ahol akár számukra fontos gondolatok vesznek a meg nem értés homályába.

A jelen mű értéke számukra éppen abban rejlik, hogy miközben megtartja az esztétikumot, a művészet szépségét, mégis világossá, érthetővé válik. Jancsi és Iluska furán beszélő elvont figurákból hirtelen hús-vérnek tűnő fiatalok lesznek, olyan érzésekkel, gondolatokkal, problémákkal, amik nem csak érthetőek, de átérezhetőek gyermekeink számára.

Budapest, 2022.10.21.

Kozma Melinda
Pál-Horváth Rita

AJÁNLÁS

Hargitai Katalin

AJÁNLÁS

A tanulásban akadályozott tanulóknak szóló, 5. és 6. osztályos képes olvasókönyv (Játékbirodalom, Játékvilág) tankönyvírójaként jó szívvel ajánlom ezt a kiadványt az olvasó figyelmébe.

„Azok a könyvek, melyek könyvtárad polcain szunnyadnak, még nem készek, vázlatosak, magukban semmi értelmük. Ahhoz, hogy értelmet kapjanak, te kellesz, olvasó.”

(Kosztolányi Dezső)

Teljesen igaza van Kosztolányinak, ám néhány kérdés azonnal felvetődik.

Melyik kiadványt vegye le a polcra az olvasó, ha azt szeretnének,

- hogy igazán értékes szépirodalmi művet olvasson?
- hogy önállóan tudja olvasni?
- hogy értse, amit olvas?
- hogy az olvasáshoz érdeklődés, öröm és sikerélmény kapcsolódjon?
- hogy szeresse olvasni azt a könyvet?

Melyik kiadványt vegye le a polcra,

- ha nem kisgyerek, hanem tanulásban akadályozott tinédzser?

Javasoljuk, hogy ezt a kiadványt, mert

- Petőfi Sándor *János vitéz* című alkotása igazán értékes szépirodalmi mű.
- Nógrádi Gergely ifjúsági író értő, a fenti kérdéseket átgondoló újramesélésében az eredeti történet, a cselekmény változatlan.
- Bodonyi Panni illusztrációi egyszerre keltik fel az érdeklődést a történet iránt és teszik érthetőbbé az elolvasott szöveget.
- Szmolka Zoltán grafikus tipográfiai megoldásai is támogatják a mű akár különféle szinteken történő, önálló befogadását.
- Az eleve egyszerűen és könnyen érthető szöveg megértése és a jelentéstársítás a szöveg tagolásával, a szöveget magyarázó illusztrációkkal még biztosabbá válik. Így a művet önállóan is el tudják olvasni. „Maguknak olvasnak”.
- Az olvasás nyújtotta öröm, a „képes vagyok rá” érzés büszkeséget, sikerélményt nyújt számukra.
- A *János vitéz* tökéletesen megfelel a „tinédzseri életkor” igényeinek.

Nyelvi közösségünk „kollektív” műveltségének része, közkincsünk Petőfi Sándor műve.

Saját olvasmányélményt eddig nagyon kevés tanulásban akadályozott gyermeknek nyújtott, ha hallottak, tanultak is róla. A kiadvány készítői ezt az olvasói réteget is szeretnék elérni, de újszerű módon.

Az általuk alkalmazott egyszerűen érthető nyelvtani szerkezetek, szavak és egyéb módszertani fogások eltüntetik az eddig áthidalhatatlan akadályt: végre itt is találkozhat a mű és az olvasó.

„Önhittség volna az emberi működés biológiai korlátait félresöpörni. Megvetni azt, hogy a kultúrának mekkora hatalma van az ember elméjének alakításában ... pedig nem más, mint morális öngyilkosság.”

(Jerome Bruner)

*Olvasom – értem – megjegyzem – megtanulom –
tudok róla gondolkodni – hat az érzéseimre – sikerélményhez jutok.*

Milyen jó lett volna, ha az én tanulmányaim alatt is születtek volna ehhez hasonló könnyen érthető kiadványok!

Például a kötelező olvasmányok, mint éppen a János Vitéz vagy az Egri csillagok. Vagy könnyen érthető olvasnivaló történelmi eseményekről, legendákról, királyságokról, háborúkról.

A magyar irodalom és a történelem már akkor is nagyon érdekelt, de bevallom őszintén, volt olyan, amikor nem sokat értettem belőle. Természetesen a tankönyvekben a szöveg mellett voltak képek is. Emlékszem, hogy ezeket sem mindig tudtuk értelmezni; volt olyan, amikor nehéz volt kitalálni a kép jelentését. És volt olyan is, amikor a kép nem is kapcsolódott a szöveghez.

Akkoriban a pedagógusok munkáját sem segítették könnyen érthető kiadványok. Pedig ezekkel talán könnyebb lett volna velünk megszerettetni az olvasást. A versek könnyen érthető változatát könnyebb lett volna kívülről megjegyezni. A könnyen érthető tananyagot könnyebb lett volna megtanulni, és így talán a tanári kérdésekre is könnyebben tudtunk volna válaszolni.

Amikor először olvastam ezt a kiadványt, azonnal magával ragadt. Éléményszerű volt az olvasás, mert azonnal értettem azt, amit olvasok. Lenyűgözött az illusztráció is. Nagyon jók a színek, pl. a zöld és a kék. Ezek a képek tényleg a lényegét mutatják. És nagyon jó a képek képregényszerű elhelyezése is. Akár egy egész történetet el tudok mesélni akkor is, ha csak a képeket olvasom. A János vitéz irodalmi szépségét is most tudtam valóban felfedezni.

Ezt a kiadványt ezért ajánlom szívesen a tanulóknak és a pedagógusoknak is.

Cziráki Zsolt

**MI TETSZIK
NEKEM EBBEN
A KIADVÁNYBAN?**

1–3. ének egyszerűen érthetően

JÁNOS VITÉZ

1

**Forrón tűz a nyári nap.
Micsoda hőség van!
Jancsi is levette a köpenyét.**

**Hajnalban hajtotta ki a gazda udvarából
a juhokat a legelőre.**

**Akkor még hűvös volt az idő.
Jancsit a köpeny melegítette.
Most a fűre teríti a köpenyt.
Ráfekszik.**

Körülötte virágokkal teli a rét.

A közelben csillogó vizű patak kanyarog.

Jancsinak nemcsak

a forró nap miatt van melege.

Egy szépséges lányért lángol a szíve.

Így mondják a költők,

ha valaki szerelmes: lángol a szíve.

És Jancsi szerelmes. Iluskába!

Iluska gyönyörű.

A haja hosszú, szőke.

De hol van most a lány?

A lány a patakban áll.

Ruhákat mos.

1.

Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Főlsleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak úgylis nagy melege vagyon.

Szerem tüze ég fiatal szívében,
Úgy legelteti a nyájt a faluvégen.
Faluvégen nyája míg szerte legelész,
Ő addig subáján a fűben heverész.

Tenger virág nyílik tarkán körülötte,
De ő a virágra szemét nem vetette;
Egy kőhajtásnyira folyt tőle a patak,
Bámuló szemei odatapadtanak.

De nem ám a patak csillámló habjára,
Hanem a patakban egy szőke kislányra,
A szőke kislánynak karcsu természetére,
Szép, hosszú hajára, gömbölyű keblére.

Kisleány szoknyája térdig föl van hajtva,
Mivelhogy ruhákat mos a friss patakba;
Kilátszik a vízből két szép térdcskéje,
Kukorica Jancsi gyönyörűségére.

Mert a pázsit fölött heverésző juhász
Kukorica Jancsi, ki is lehetne más?
Ki pedig a vízben a ruhát tisztázza,
Iluska az, Jancsi szívének gyöngyháza.

A fiú megszólítja Iluskát.

Édes szép szerelmem!

Nézz Jancsidra, kérlek!

Ha kijönnél hozzám,

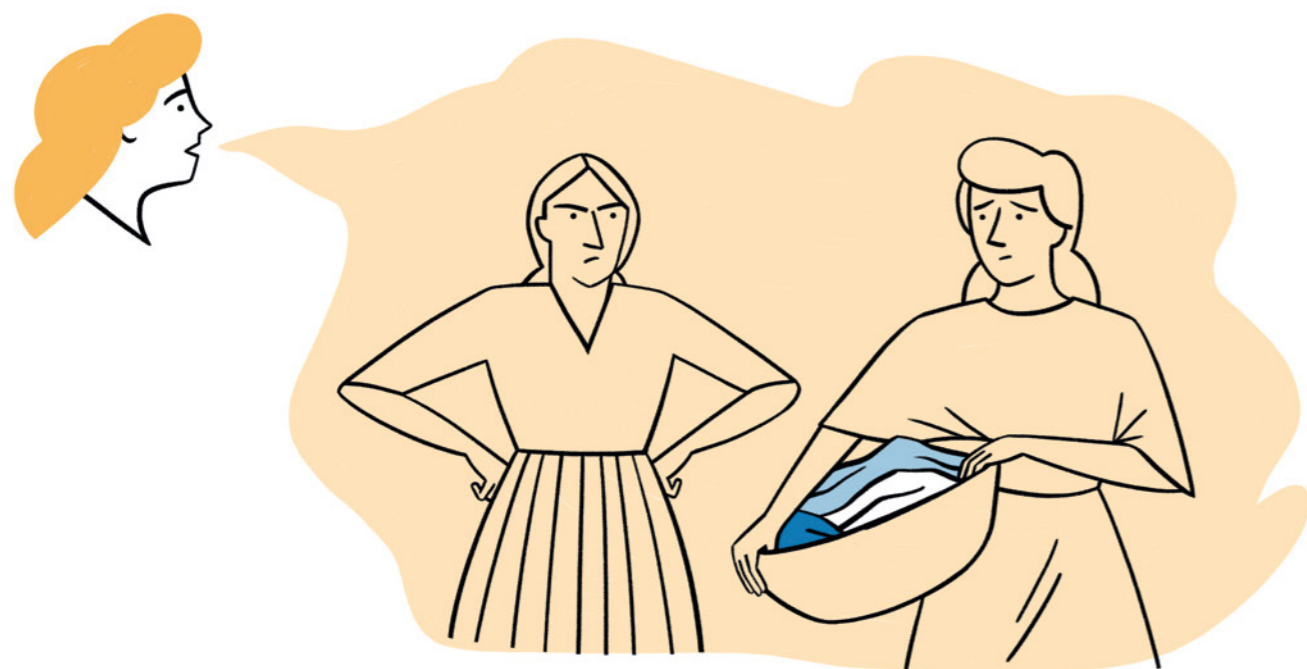
Ölembe vennélek.

Füledbe suttognám,

Itt a patak partján,

Hogy nagyon szeretlek,

S szádat megcsókolnám.

Iluska csak mossa a ruhákat,

és közben ezt válaszolja Jancsinak:

De hiszen tudod jól,

Nem mehetek, drága,

Mert a tiszta ruhát

Rút mostohám várja.

Minden nap siratom

Igazi anyámat.

Mióta itt hagyott,

Nem jut más, csak bánat.

„Szivemnek gyöngyháza, lelkem Iluskája!”

Kukorica Jancsi így szólott hozzája:

„Pillants ide, hiszen ezen a világon

Csak te vagy énnekem minden mulatságom.

Vesd reám sugarát kőkényszemeidnek,

Gyere ki a vízből, hadd öleljelek meg;

Gyere ki a partra, csak egy pillanatra,

Rácsókolom lelkem piros ajakadra!”

„Tudod, Jancsi szivem, örömet kimennék,

Ha a mosással olyan igen nem sietnék;

Sietek, mert másképp velem rosszul bánnak,

Mostoha gyermeke vagyok én anyámnak.”

**Jancsi haragszik
Iluska gonosz mostohájára.
Feláll, kinyújtja a karját a lány felé.
Ne félj a banyától!
Ha még egyszer elver,
Olyat kap, amelyet
Nem kapott még ember.
Gyere hát, galambom,
Megcsókolom szádat,
Hogy elfeledtessem
Gonosz mostohádat!**

Ezeket mondotta szőke, szép Iluska,
S a ruhákat egyre nagy serényen mosta.
De a juhászbojtár fölkel subájáról,
Közelebb megy hozzá, s csalogatva így szól:

„Gyere ki, galambom! Gyere ki, gerlicém!
A csókot, ölelést mindjárt elvégzem én;
Aztán a mostohád sincs itt a közelben,
Ne hagyd, hogy szeretőd halálra epedjen.”

Kicsalta a leányt édes beszédével,
Átfogta derekát mind a két kezével,
Megcsókolta száját nem egyszer, sem százszor,
Ki mindeneket tud: az tudja csak, hányszor.

**Iluska a partra siet.
Hagyja, hogy Jancsi átölelje.
Megcsókolják egymást.
Sokszor.
Csak egymásra figyelnek.**

**Mi lesz a mosással?
Mi lesz a juhokkal?**

**Jancsiék észre sem veszik,
 hogy lassan beesteledik.
 Gyorsan elmúlik a nap,
 ha az ember a szerelmesével töltheti.**

**Odahaza Iluska gonosz mostohája
 egyre dühösebben nézegeti a sötétedő eget.
 Egyszer csak elfogy a türelme.
 A patakhoz indul.**

**Most aztán jaj neked, Iluska!
 Hátad mögött ott közeledik a dühös banya!**

**A banya már messziről kiabál.
 Világnak csúfsága!
 Nem szégyelled magad?
 Gyűrődött a szoknyád!
 Torzonborz a hajad!
 Mi van a ruhákkal?
 Mind a vízben áznak!
 No, de akad dolga
 Majd a sodrófámnak!**

2.

Az idő közben haladott sietve,
 A patak habjain piroslott az este.
 Dúlt-fúlt Iluskának gonosz mostohája:
 Hol marad, hol lehet oly soká leánya?

A rossz vén mostoha ekképp gondolkodott;
 Követték ezek a gondolatot:
 (S nem mondhatni, hogy jókedvvel ejtette ki.)
 „Megnézem, mit csinál? Ha henyél: jaj neki!”

Jaj neked, Iluska, szegény, árva kislyány!
 Hátad mögött van már a dühös boszorkány;
 Nagy szája megnyílik, tüdeje kitágul,
 S ily módon riaszt föl szerelem álmából:

„Becstelen teremtés! Gyalázatos pára!
 Illyet mersz te tenni világnak csúfjára?
 Lopod a napot, és istentelenkedel...
 Nézze meg az ember... hogy tüstént vigyen el-”

Ezt már Jancsi sem hagyhatja szó nélkül.

A lány védelmére kel.

Jól figyelj rám, banya!

Elhallgass, de rögtön,

Vagy a randa képed

Megismeri öklöm!

Imádott Iluskám

Naphosszat csak nyúzod,

Gazságoddal nálam

A gyufát kihúzod!

A banyának elakad a szava.

Mozdulni sem mer.

Jancsi búcsúzóul megöleli a szerelmét.

Kéri Iluskát, hogy azonnal szóljon neki,

ha a banya egy ujjal is hozzányúl.

Mert Jancsi akkor ellátja a vénség baját.

Jancsi a legelőre indul,

ahol reggel a juhokat hagyta.

Amint odaér,

elsápad ijedtében.

Hol vannak az állatok?

Sehol sincsenek.

Most aztán hogy álljon a gazda elé Jancsi?

Nagyon ki fog kapni,

amikor hazaér.

„Hanem most már elég, hallja-e kend, anyjuk?
Fogja be a száját, vagy majd betapasztjuk.
Úgy merje kend Ilust egy szóval bántani,
Hogy kihullanak még meglevő fogai.”

Reszkető kedvese védelmezésére
Ekképp fakadt ki a nyáj bátor őrzője;
Azután haragos szemmel fenyegetve,
Az elmondottakhoz e szavakat tette:

„Ha nem akarja, hogy felgyújtsam a házát,
Meg ne illesse kend ezt a szegény árvát.
Úgyis töri magát, dolgozik eleget,
És mégsem kap száraz kenyérmél egyebet.

Most eredj, Iluskám. Megvan még a nyelved,
Hogy elpanaszold, ha rosszul bánik veled. –
S kend ne akadjon fönn azon, mit más csinál,
Hisz kend sem volt jobb a deákné vásznánál.”

Kukorica Jancsi fölkapta subáját,
S sebes lépésekkel ment keresni nyáját,
Nagy megszeppenéssel most vette csak észre,
Hogy imitt-amott van egy-kettő belőle.

3

**Egészen besötétedik,
mire Jancsinak sikerül
néhány juhot megtalálnia.**

**De hol lehet a többi?
Talán egy tolvaj lopott a juhnyájából?
Vagy farkasok ragadták el
a hiányzó állatokat?**

**Jancsi a gazda udvara felé kullog
a megmaradt juhokkal.
Fáj a szíve az elveszett állatokért.**

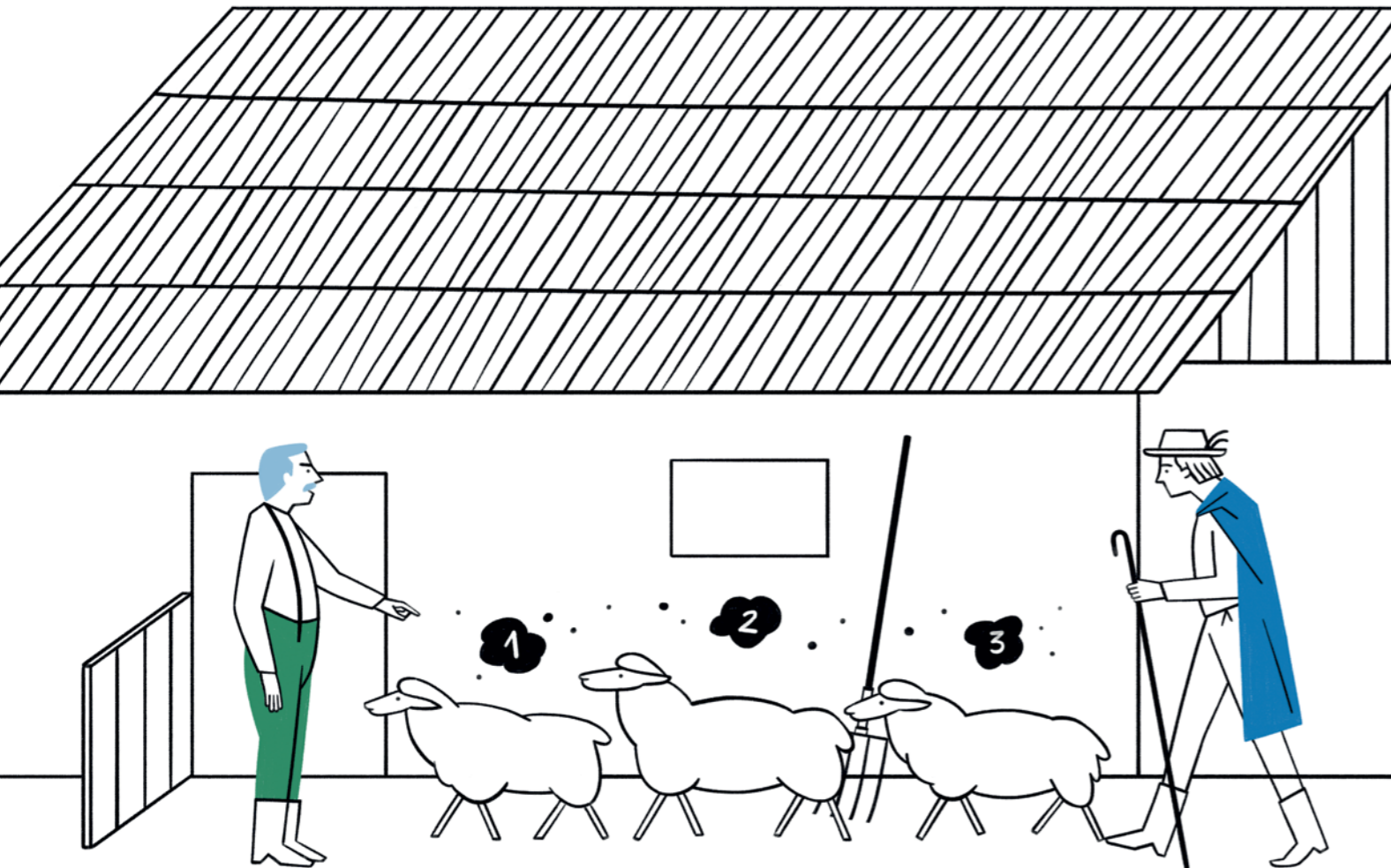
**Így kesereg magában:
*Eddig a fiaként
Szeretett a gazdám.
Esküszöm az égre,
Soha be nem csapnám.
De ha majd meglátja,
Hogy a nyáj hiányos,
Mérges lesz az öreg,
S jaj lesz neked, János!***

3.

A nap akkor már a földet érintette,
Mikor Jancsi a nyáját félig összeszedte;
Nem tudja, hol lehet annak másik fele:
Tolvaj-e vagy farkas, ami elment vele?

Akárhova lett az, csakhogy már odavan;
Búsulás, keresés, minden haszontalan.
Most hát mihez fogjon? Nekiszánva magát,
Hazafelé hajtja a megmaradt farkát.

„Majd lesz neked, Jancsi... no, hiszen lesz neked!”
Szomorún kullogva gondolta ezeket,
„Gazduramnak ugyanis rossz a csillagzatja,
Hát még... de legyen meg isten akaratja.”

Alszik a falu.

Egy ember van csak talpon, a gazda.

Már a felesége is lefeküdt aludni.

A gazda a kapu előtt áll.

Mérges.

Hát te merre jártál,

Kukorica János?

Szólj, mert az izgalom

A szívemnek káros!

Türelmetlenül számolni kezdi a juhokat.

Jancsi szomorúan mondja:

Gazduram, a birkát

Sohase számolja!

Higgye el, a szívét

Leginkább úgy óvja!

Ezt gondolta, többet nem is gondolhatott;
Mert ekkor a nyájjal elérte a kaput.
Kapu előtt állt az indulatos gazda,
Szokás szerint a nyájt olvasni akarta.

„Sose olvassa biz azt kelmed, gazduram!
Mi tagadás benne, igen nagy híja van;
Szánom, bánom, de már nem tehetek róla.”
Kukorica Jancsi e szavakat szólta.

A gazda fenyegetően lép egyet Jancsi felé.

Vörös az arca a méregtől.

Kiabál.

Mi történt, átkozott?

Nincs meg mind a birka?

Hallgatsz? Szóra bír majd

Téged a vasvilla.

Megmarkolja az istálló falának

támasztott vasvillát,

és Jancsira szegezve a fiú felé indul.

Jancsi ijedten hátrál.

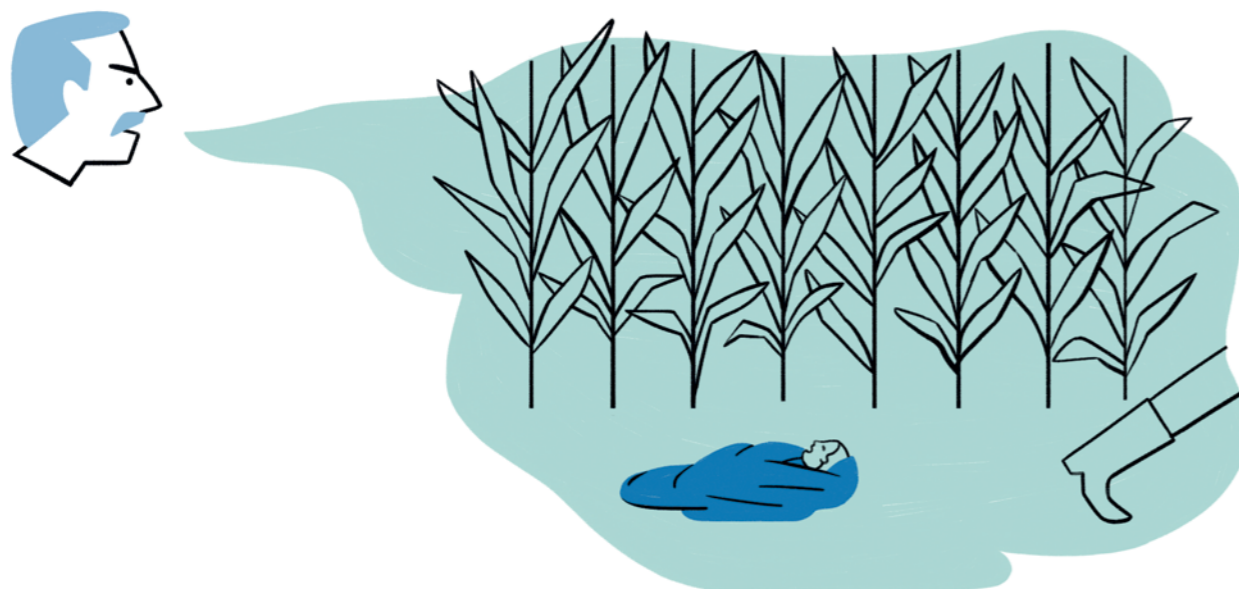
A gazda közben csak mondja a magáét.

Azon az éjjelen,

Melyen megszülettél,

Szüleid szemében

Halál fia lettél.

Szörnyű döntést hoztak.

Elhagynak örökre!

Magukkal is vittek

Ki, a szántóföldre.

Elrejtettek téged

A kukoricásban,

Ott sirtál reggelig

Egy terményes zsákban.

Gazdája meg ezt a feleletet adta,

S megkapta bajszát, és egyet pödrött rajta:

„Ne bolondozz, Jancsi, a tréfát nem értem,

Amíg jól van dolgod, föl ne gerjeszd mérgem.”

Kisült, hogy korántsem tréfaság a beszéd,

Jancsi gazdájának majd elvette esztét;

Jancsi gazdája bög, mint aki megböszült:

„Vasvillát, vasvillát!... Hadd szúrjam keresztül!”

Jaj, a zsvány! Jaj, az akasztani való!

Hogy ássa ki mind a két szemét a holló!...

Ezért tartottalak? Ezért etettelek?

Sohase kerül ki a hóhérkötelet.

Elpusztulj előlem, többé ne lássalak!”

Jancsi gazdájából így dőltek a szavak;

Fölkapott hirtelen egy petrencés rudat,

A petrencés rúddal Jancsi után szaladt.

Kukorica Jancsi elfutott előle,

De korántsem azért, mintha talán félne,

Markos gyerek volt ő, húsz legényen kitett,

Noha nem érte meg még hússzor a telet.

*Meghallotta hangod
Kicsi feleségem,
Hazahozott nyomban,
S felneveltünk szépen.*

*De megbántam én ma
Mindent, sátánfajzat!
Hej, csak kapjalak el,
Rögtön felnyársallak!*

Csak azért futott, mert világosan látta,
Hogy méltán haragszik oly nagyon gazdája;
S ha ütlegre kerül a dolog, azt verje,
Ki félig apja volt, ki őt fölnevelte?

Futott, míg a szuszból gazdája kifogyott;
Azután ballagott, meg állt, meg ballagott
Jobbra is, balra is; s mindevvel mit akar?
Nem tudta, mert nagy volt fejében a zavar.

**A gazda kergetni kezdi Jancsit.
Jancsi erősebb, mint a gazda,
de tiszteli az öreget.
Tiszteli és szereti,
mert apja helyett apja volt.
Sose szállna vele szembe.
Inkább elmenekül előle.**

**Jancsi átrohan a falun, a házak között.
A gazda egy ideig üldözi őt,
de aztán elfárad és megáll.**

szereplők

1–3. ének

könnyen érthetően

JÁNOS VITÉZ

Jancsi,
fiú

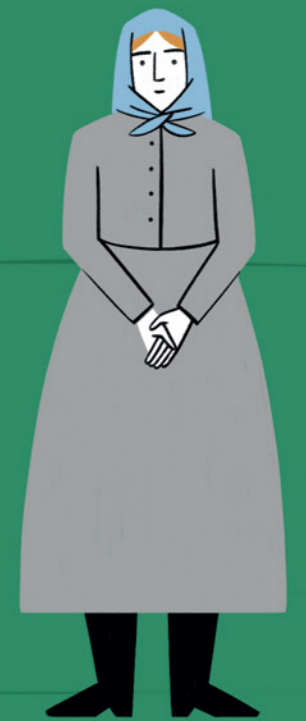
juh,
állat

Iluska,
lány

banya

gazda,
öreg

a gazda
felesége,
asszony

idővonal és helyszínek

húsz évvel ezelőtt

kukoricás

reggel

legelő

délután

patakpart

este

a gazda háza

Nyár van.

Forrón süt a nap.

Nagy a meleg.

Jancsi inni viszi a gazda juhait a patakhoz.

Iluska a patakban ruhákat mos.

Jancsi nézi a lányt.

Nagyon szereti őt.

**Iluska kimegy a partra Jancsihoz.
Csókolóznak.
Szerelmesek egymásba.**

**Iluska anyukája sok éve meghalt.
Azóta a gonosz banya az anyukája.**

**A banya nem szereti Iluskát.
A banya most is haragszik rá,
mert nem a ruhákat mossa,
hanem Jancsival csókolózik.**

**A banya odamegy a patakhoz.
Kiabál a lánnyal.**

Jancsi megvédi Iluskát,
és azt mondja a banyának:
„Ha még egyszer bántani mered a szerelmemet,
akkor megverlek.”

Már este van.
Jancsi látja,
hogy néhány juh eltűnt.

Tolvajok lopták el a juhokat?
Vagy farkasok?

Jancsi szomorú.
Nagyon mérges lesz otthon a gazdája.

Jancsi éjszaka ér haza.

A gazda türelmetlen.

Már a kapuban várja a fiút.

A gazda rögtön számolni kezdi a juhokat.

Látja, hogy néhány állat hiányzik.

A gazda dühösen felkapja a vasvillát.
Üldözni kezdi Jancsit.

Jancsi erősebb a gazdánál,
de nem akar vele verekedni.
Tiszteli az öreget.

Amikor Jancsi megszületett,
az igazi szülei magára hagyták
a kukoricaföldön.

A gazda felesége talált Jancsira.
Hazavitte az asszony,
és a gazdával együtt felnevelték Jancsit.

Jancsi úgy szereti a gazdát,
mintha az öreg az igazi apja volna.
Soha nem verekedne vele.
Inkább elfut előle.

A gazda hamar kifárad,
és abbahagyja a fiú üldözését.

A szöveg forrása: Petőfi Sándor: *János vitéz*

Szöveg: © Nógrádi Gergely

Illusztráció: © Bodonyi Panni

Szakértők, előszó: © Czékmány Anna, Horváth Péter László, Nemes-Jakab Éva

Ajánlás: © Cziráki Zsolt, Hargitai Katalin, Kozma Melinda, Pál-Horváth Rita

Lapterv és nyomdai előkészítés: Szmolka Zoltán

A szöveg és az illusztrációk érthetőségét ellenőrizte: Cziráki Zsolt és Sallai Ilona Éva

Tanácsadók: Köböl Erika és Seres Edit

Kiadja: Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2022

Felelős kiadó: Demeter Szilárd főigazgató

ISBN 978-615-5517-87-7

Nyomdai munkák: Prime Rate Kft.

Felelős vezető: dr. Tomcsányi Péter ügyvezető

